

Geçici Koruma Politikası ve Türkiye'ye Sığınan Suriyeliler

Suriye ve Türkiye arasındaki ilişkilerin son derece gergin olduğu bugünlerde iki ülke arasındaki ilişkilerde ele alınması gereken önemli konulardan biri de kuşkusuz Suriye'deki olaylardan kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriye vatandaşlarıdır. Suriye Arap Cumhuriyeti'nde 2011'in Mart ayında alevlenen olaylar ve iç karışıklıklar sonucu binlerce kişi evini terk etmek zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 28 Ağustos 2012 tarihli verilerine göre ülkede yaşanan olaylar ve insan hakları ihlalleri sebebiyle Suriye'yi terk eden vatandaşların 179.826 tanesi Türkiye, Ürdün, Lübnan ve Irak'ta bulunmaktadır.² Suriye'den Türkiye'ye olan ilk toplu nüfus hareketi 300-400 arası Suriye vatandaşının 29.04.2011 tarihinde Cilvegözü (Hatay) sınır kapısına dayanması ile olmuştur.³ Yaklaşık bir buçuk yıldır devam eden olaylar sırasında Suriye'den Türkiye'ye toplu nüfus hareketi artarak devam etmiş bunun yanı sıra bu süre içinde kendi isteği ile Suriye'ye geri dönenler olduğu gibi geçerli pasaporta sahip olanlardan başka ülkelere gitmeleri sağlanan Suriye vatandaşları da olmuştur.⁴ BMMYK güncel verilerine göre Türkiye'de şu an destek olunan 78.409 tane Suriye vatandaşı bulunmaktadır. Bölgede Suriye'den sığınanlara karşı "açık kapı politikası" izleyen diğer ülkelerde ise bu rakam Ürdün'de 45.287, Lübnan'da 40.232 ve Irak'ta ise 15.898'i bulmaktadır.⁵ Suriye'den Türkiye'ye sığınan kişilerin durumlarından sorumlu kuruluş olarak Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) belirlenmiştir.⁶ Suriyeli vatandaşlar için Hatay, Şanlıurfa ve Gaziantep illerinde 9 çadır kent ve Kilis'te 1 adet konteynır kent bulunmaktadır.⁷ Çadır kent sayısına önümüzdeki günlerde 5 yeni çadır kent daha eklenmesi planlanmaktadır. Yeni açılacak kamplarla birlikte Türkiye'nin sığınan kişi kabul etme kapasitesinin ise 100.000'e ulaşacağı ön görülmektedir.⁸

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1223/Ali+Osman+Dizman>

² The UN Refugee Agency, "Syria Regional Refugee Response." <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>. Erişim Tarihi: 28.08.2012.

³ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, "Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu." http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/TBMM_IHK_rapor.pdf. Erişim Tarihi: 05.08.2012.

⁴ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, age

⁵ The UN Refugee Agency, age.

⁶ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, age

⁷ Afet Ve Acil İşler Başkanlığı, www.afetacil.gov.tr. Erişim Tarihi: 08.08.2012.

⁸ "Türkiye Beş Yeni Kamp Kuruyor." *Radikal*, Ağustos 02, 2012.

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1095964&CategoryID=81>. Erişim Tarihi: 04.08.2012.

Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye

Türkiye, uluslararası mülteci hukukunun iki temel metni olan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü'ne "coğrafi sınırlama" çekincesi ile imza atmıştır.⁹ Türkiye'nin söz konusu metinlere koyduğu çekinceye göre Türkiye "Avrupa'dan"¹⁰ gelen kimselere mülteci olma hakkı tanırken "Avrupa" dışından gelenlere bu hakkı tanımamaktadır, bu kişilere üçüncü ülkelere gidebilecekleri süre boyunca Türkiye'de kalmaları için sığınma hakkı vermektedir.¹¹ Uluslararası mülteci hukuku ulusal mevzuatta "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile yer almaktadır.¹² Türkiye sınırlarına yapılacak toplu nüfus hareketleri sırasında izlenecek politikalar söz konusu yönetmelikte yer alsa da Türk mevzuatı güncel gelişmelere yanıt vermekten uzaktır ve şuan Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşları için uygulanmakta olan geçici koruma politikası mevzuatta yer bulmamaktadır. Türkiye, AB'ye adaylık sürecinde birçok konuda olduğu gibi göç ve iltica konusunda da mevzuatını AB normları ile uyumlu bir hale getirmeye ve güncel uluslararası gelişmelere uygun bir yasal düzenleme oluşturmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda 2006 yılında bir Ulusal Eylem Planı yayınlanmıştır. Ayrıca "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı" ve gerekçesi 03.05.2012 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur. Yapılması planlanan yeni yasal mevzuat ile göç ve iltica alanındaki uygulamaların uluslararası insan haklarına daha uygun hale getirilip hukuki, idari ve fiziki altyapıların geliştirilmesi amaçlanmaktadır.¹³

Geçici Koruma Politikası

Türkiye "açık kapı politikası" sonucunda kabul ettiği Suriye vatandaşlarına geçici koruma statüsü vererek bu kişileri Suriye'de durum normale dönene kadar Türkiye'de "misafir" konumunda barındırmakta ve geri göndermemektedir.¹⁴ Geçici koruma politikası acil ve sınırlara yönelik toplu nüfus hareketlerinde izlenen bir acil durum politikasıdır, daha uzun soluklu bir çözüm bulununcaya kadar bir ara çözüm niteliği taşımaktadır.¹⁵ Geçici koruma statüsü verilen kişilerin her türlü ihtiyaçları kabul eden devlet tarafından karşılanmaktadır ve bu statü ile Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşlarının iltica etme veya üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunma hakları bulunmamaktadır.¹⁶

Cenevre Sözleşmesi'nde sınırlara yapılacak toplu nüfus hareketleri ile ilgili düzenlemeler yer alsa da geçici koruma politikasına açıkça yer verilmemiştir. Bu sebeple geçici koruma politikasının sözleşmedeki bir boşluğu doldurduğu düşünülebilir.¹⁷ Geçici koruma politikası, 1990' lı yıllarda eski Yugoslavya'dan kaçan insanları korumak için bazı Avrupalı devletler tarafından da uygulanmıştır. 1990' lı yıllarda eski Yugoslavya ve Kosova'da yaşananlar Avrupa Birliği'nin sınırlarına yapılan toplu nüfus hareketleri ile baş edebilmek için yeni bir politika üretme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.¹⁸ Eski Yugoslavya'nın dağılması

⁹ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, age.

¹⁰ Türkiye, Avrupa Konseyi üyesi ülkelere gelenleri Avrupalı kabul etmektedir. <http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/multeciraporu.pdf>. Erişim Tarihi: 24.08.2012.

¹¹ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, age.

¹² Age.

¹³ Tasarı için, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0619.pdf>. Erişim Tarihi: 04.08.2012.

¹⁴ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, age.

¹⁵ Fitzpatrick, Joan. "Temporary Protection of Refugees: Elements of a Formalized Regime." *The American Journal of International Law*. 94, no. 2 (2000): 279-306. <http://www.jstor.org/stable/2555293>. Erişim Tarihi: 05.08.2012.

¹⁶ TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, age.

¹⁷ Fitzpatrick, Joan. Age.

¹⁸ European Commission, "Home Affairs." http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection/index_en.htm. Erişim Tarihi: 03.08.2012.

enasında yaşanan deneyimler, AB'nin üçüncü ülkelerden gelen ve geldikleri ülkeye geri dönemeyecek durumda olan yerinden edilmiş kişilere ve bunun dışında uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilere sağlanacak geçici korumanın asgari standartlarının belirlenmesini Amsterdam Antlaşması ile AB'nin gündeme almasını sağlamıştır. 20 Temmuz 2001 tarihinde birlik içinde bir yönerge kabul edilmiştir.¹⁹ Böylece AB konu hakkında yasal bir düzenleme ortaya çıkarmıştır. Yönerge' de temel olarak söz konusu kişilerin oturma, çalışma izinleri, sağlık ve eğitim hizmetleri gibi hakları sayılmakta, geçici korumanın ne kadar sürebileceği söylenmekte ve üye devletler arasında "yük" paylaşımı, dayanışma ve geçici koruma politikalarında bir uyumlulaştırma hedeflenmektedir. Geçici koruma politikası ile ilgili bir diğer uluslararası belge ise 1994 yılında BMMYK tarafından yayınlanan rapordur.²⁰ Söz konusu raporda eski Yugoslavya örneğinden yola çıkarak tanımlanan geçici koruma politikasının temel özellikleri: sığınma talep edilen ülkeye kabul, geri göndermeme ve temel nitelikteki insan haklarına saygılı bir biçimde, BMMYK Yürütme Kurulu'nun 1981 yılında çıkardığı 22 numaralı kararında ortaya koyulan uluslararası alanda kabul edilmiş insani standartlarla uyum içinde muamele ve geldiği ülkede şartlar düzeldiği zaman kendi ülkesine geri dönebilmesini içermektedir.

Sonuç Yerine

Türkiye "misafir" olarak kabul ettiği Suriye vatandaşlarına çadır kentlerde yiyecek, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğlence, eğitim, ibadet, tercümanlık, temizlik hizmeti ve benzeri imkânlar sağlamaktadır.²¹ BM'nin Haziran 2012'de yayınladığı Suriye Mülteci Raporuna göre Türkiye Suriye'den kendisine gelen kişilere devamlı olarak yüksek standartlarda hizmet sunmuştur.²² Bu yüksek standartlar için ise ne kadar para harcandığına, bunların ne kadarının Türkiye bütçesinden ne kadarının uluslararası kuruluşlar tarafından karşılandığına dair resmi veriler olmamakla beraber konuyla ilgili açıklamalar bulunmaktadır. BM'nin İnsani İşler'den sorumlu şefi Valerie Amos'un Mayıs ayında yayınlanan açıklamasına göre Suriye'den sığınan kişilerin Türkiye için maliyeti 150 milyon dolardır.²³ Rakam Türkiye sınırlarına yapılan ilk toplu nüfus hareketinden Mayıs 2012'ye kadar olan bilançoğu ortaya koymaktadır. Biz güncel gelişmelere bakarak bu rakamın artma eğilimi göstereceğini söyleyebiliriz. BM'nin Haziran 2012'de yayınladığı Suriye Mülteci Raporu'na göre Türkiye 15 Haziran 2012 tarihine kadar toplam 52.000 Suriyeliye destek olmuştur. Aynı rapor yılsonuna kadar 30.000 Suriyelinin daha Türkiye'ye geleceğini öngörerek toplam destek olunan Suriyeli sayısının 80.000 olacağını söylemektedir.²⁴ Ne var ki, bu rakam şimdiden 78.409 olmuştur. Valerie Amos'un belirttiği rakamın artacağı öngörüsünü destekleyen bir diğer gösterge de BMMYK'nin 17 Temmuz 2012'deki haberine göre kamplarda kalan kişi sayısının sadece 24 Mayıs 2012 ve 16 Haziran 2012 tarihleri arasında bile iki katına çıkmış olmasıdır.²⁵ Bu kadar kısa sürede sayının bu denli artması ile beraber işin maliyet kısmının da artacağını söylemek yanlış olmasa gerek. Geçici koruma statüsü verilirken devletler bu durumun kısa süreceğini umarlar ama ne var ki eski Yugoslavya örneğinin de gösterdiği gibi durum bazen beklendiği kadar kısa sürmeyebilir. Nitekim Suriye'de de işlerin ne zaman normale döneceğini şuan kestirmek zor. Sürecin uzaması ve sayılarının artması ile beraber "misafirlerin" taleplerinin de artacağını tahmin etmek de olasıdır. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun Şubat 2012'de de kabul edilen raporunda da yer verildiği üzere Suriye vatandaşları hukuki statüleri hakkında çeşitli talepler dile getirmektedirler.

¹⁹ Yönerge için <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PDF>. Erişim Tarihi: 05.08.2012.

²⁰ Rapor için <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b32514.html>. Erişim Tarihi: 08.08.2012

²¹ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, age

²² UN, "Revised Syria Regional Response Plan." <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/uploads/SyriaRRP.pdf>. Erişim Tarihi: 03.08.2012.

²³ "Suriyeli sığınmacılara 150 milyon dolar harcandı." *Dünya*, Mayıs 16, 2012. <http://www.dunya.com/suriyeli-siginmacilara-150-milyon-dolar-harcandi-154414h.htm>. Erişim Tarihi: 08.08.2012.

²⁴ UN, age.

²⁵ UN High Commissioner for Refugees, *Number of Syrian refugees triples to 112,000 since April*, 17 July 2012, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/50055d0e2.html>. Erişim Tarihi: 08.08.2012.

Bu taleplerin başında ise kendilerine çalışma hakkı verilmesi ve her seviyedeki eğitim haklarını Türk eğitim kurumlarında sürdürmek istemeleri gelmektedir.²⁶ Suriye’den kabul edilecek kişiler için azami bir rakam verilmesi de Ahmet Davutoğlu sayının yüz bini aşması durumunda mevcut kapasite sorunu sebebi ile BM’den Suriye içinde “güvenlikli bir bölge” inşa etmesi isteneceğini söyledi.²⁷ Tüm bunlara ek olarak sayının artması basında sık sık yer alan Suriyeli vatandaşlar ile yerli halk ve kolluk kuvvetleri arasında ve kamplar içinde yaşanan huzursuzlukların da artabileceğini düşündürmektedir.

²⁶ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, age

²⁷ “Davutoğlu’ndan ‘güvenlikli bölge’ sinyali.” *Cumhuriyet*, Ağustos 20, 2012. <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=360352>. Erişim Tarihi: 26.08.2012.